

ki se da silo raztegniti, treba jo je zopet določiti. Opravičen je naprepek, napredek do one popolnosti, ki je človeku končni namen. — Ako se tedaj pravi, šola mora biti za napredek, je to čisto resnično. A moderna pedagogika jemlje napredek v tem smislu, kakor ga jemlje moderna napredna stranka. V tem smislu pa pomeni napredek odpadanje posameznega in človeške družbe od razodenja Božjega, od kerščanstva, od moralnega reda na svetu, namest tega pa prizadevanje posamesnega in vse socialne družbe po vživanji zgolj zemskih dobrot, v to naj pa služi prirodoznanstvo, ki se čedalje bolj razširja in vse moči in sile v prirodi. Tako napredovanje pripravlja pot tvarinarstvu do gospodstva; ako se poda moderna pedagogika k njemu v službo in mu izroči odgojo, zapusti s tem občno človeško stališče, in služi le pojedini stranki, pa še več, ona razodeva s tem svoj razrušiven značaj. (Dalje prih.)

Anton Umek Okiški.

B.

»Po nizkih potih solnce se vozilo,
Raztrésala je pomlad prvi cvet,
Ko pesnikovo serce nas rodilo,
In derzno smo prijádrale na svet.«

Gorjé mladini brez blagih vzorov; trikrat gorjé z neblagimi ali zanikarnimi! — Čut o dobrem, pravem in lepem je vsadil človeku že stvarnik; treba je, da ga v otroku vzbudijo in potem skerbno gojijo oni, ktere mu je sam Bog dal za svoje namestnike. — Blagor mladenču, kateri se v vinogradu Gospodnjem vcepljen dobro prime in kakor mladika na terti čversto raste, prav cvete in lepo plodí po vzgledu Kristusovem, kateri nam je v kerščanstvu prvi in poslednji vzornik.

To srečo je imel mladi Umek. Pobožna mati je vzbudila v njem čut za pravi vzor ter ga gojila ljubeznjivo, popevaje mu mile pesmice in pripovedovaje svete pravljice. To je pripomoglo, da je potem deček najrajši prebiral lepe povésti in čedne pesmice, in da je zgodaj popévati jel tudi sam, kedar mu še

Po nizkih potih solnce se vozilo,
Raztrésala je pomlad prvi cvet.

Bilo je to l. 1856, a sledí se pervikrat l. 1857 v Novicah str. 112 v pogovorih vredništva: Gosp. A. Okišk.: »Da že poskušate pesmice kovati, je hvale vredno, — al na svetlo še ne moremo ž njimi«. Ta odgovor vendar premlademu pesniku ni poderl serca, marveč mu je bil spodbudek k boljšemu napredovanju. Spoznal je to Umek očitno pozneje, ko je kot vrednik Besednikov nekemu nadepolnemu dijaku, čegar pesmic le ni bilo na svetlo, na prošnjo z rokopisi poslal tudi naslednje pisemce:

D r a g i !

„Tu imate pesmi, kakor želite. Oprostite, ako je bila še ktera; našel sem mej rokopisi samo té. Veseli me, da krepko napredujete. Ako v začetku reči še niso za natis, to ne sme strašiti. Jaz sem tudi celó zgodaj (v 2. lat. šoli) bil v „Novice“ poslal prvo pesmico — a ni je bilo na dan. Pošljem drugo in prašam, kakó in kaj. Na to dobim odgovor, „da že poskušate pesmice kovati, je hvalevredno, ali na svetlo še ne moremo ž njimi“. Leto in dan je preteklo, predno sem si spet kaj upal poslati. Ali to mi je toliko pomagalo, da pozneje ni bila nobena več zaveržena. Še dandanes sem hvaležen „Nov.“ za tako ravnanje. Toraj le verlo naprej!“ (Vid. Iv. Libijanski v Besednik. l. 1871, št. 15.)

Koliko pevsko žilo je imel Umek in kako verlo je napredoval, o tem spričuje nam prva njegova pesmica, ktera je spomladi iz gorečega serca pesnikovega po Zg. Danici št. 28 derzno prijadrala na svet, in sicer: „V spomin nove farne cerkve v Boštanji, posvečene 5. mal. serp. 1857.“ Pesmi tej naj po dokaj pesniškem opisu v pojasnjenje služi poslednja kitica:

»Ta roža je Boštanjska cerkev nova,
Ki, posvečena Križu svetemu,
Preblaga je nevesta Jezusova
In stala ondi bode v čast Bogú.
Pozdravljena mi srečna bod' ravnina!
Ki noč in dan svetišče to deržiš,
In blagor tebi, ljubljena dolina!
Ker v sredi tvoji je vsajen svet' Križ.«

Druga pesmica, ktero je zložil A. Umek, prijadra na svetlo l. 1858 po Danici v l. 4. z naslovom: „Pepelnica“ v obliki soneta, v čegar poslednjem razstavku se doveršuje tudi pesnikova misel:

»Prevdari, kaj pomeni pepeljenje,
In spomni se, da kratko je življenje,
Da prah si zdaj, in boš se v prah spremenil.«

To leto umre nenadoma na potu v svojo domovino slavni rojak slovenski, misijonar dr. Ignacij Knobleher, provikar v srednji Afriki, 13. malotravnja 1858 v Neapelnu. In v Zg. Danici l. 9 nahaja se mila „Žalostnica“, ktera je ponatisnjena v „Abuna Soliman“ str. 157 z naslovom: „Slovenija žaluje“. — V pesmi obžaluje pesnik, da je nemila smert Abuna Solimana na potu v domovino položila v hladno zemljo, ter kliče naposled:

Mirno spavaj v daljnem južnem kraju,
Vere zvest junak, Slovenje sin,
Vidili se bomo v svetem raji.
Živel bode večno tvoj spomin,
Ki si, zapustivši očetnjavo,
Množil Božjo in njeno slavo.

Kdo je navdihnil ali kaj je pripravilo mladega pesnika k temu, da je četrtošolec tako priserčno opeval zgubo velikega misijonarja, ne vém; pomenljivo pa je to glédé na njegovo poznejše delovanje. — V doslej omenjenih treh pesmih podpisan je A. Umek; v naslednjih dveh razodeva se le po znaku *m. — Perva: „Marii, majnika kraljici“ nahaja se v l. 10, druga pa: „Spomlad“ v l. 11 Zg. Danice; ponatisnjeni ste obé v „Pesmih“ njegovih str. 98 in str. 137. — Tretja: „Zvonovom“ — v „Pesmih“ str. 50 — nahaja se v prvi obliki v Danici istega leta v l. 14 z navadnim podpisom A. Umek. — Kaj priserčna in veličastna je v l. 22 pesem: „Ozir v nebo“, kjer A. Okiški milo opéva veselje nebeško in s prvo kitico zadnje sklepa takole:

Zatoraj k vam, sijonski prebivavci!
 Ki v zlatem mestu srečnih ste višáv,
 K vam, z večno slavo venčani zmagavci
 Na zemlji kdaj nevarnih vam skušnjav:
 Iz solzne doline oziramo milo
 Mi gori, presrečni! se v sveto nebó,
 Kjer vaše veselje vas nikdar minilo
 V nebeški spomladi ne bo! —

Tisto leto umre v Ljubljani neutrudni profesor Anton Globočnik, marljivi veroznanski učenik pa c. kr. gimnaziji, in mladi A. Okiški mu v Zg. Dan. l. 23 v žalostnici, kateri je v nevezani besedi pridejan popis življenja, dejanja in končanja njegovega, ki je ponatisnjen bil tudi posebej, splete „Venec“ na grob, v kojem to, kar je prosto povedano v popisu, ob kratkem naznanja pesnik:

Spolnil dolžnosti si svoje v učenji,
 Vnét si za blagor mladenčev ti bil,
 Vadil goréce jih v svetem življenji,
 V mlade jim serca pobožnost sadil.

Kar je A. Umek mlad še o drugih opeval ljubo, to je blag že sam o sebi gojeval zvesto. Rastel je v letih in v učenosti; a čutil je, da mu je napredovati v kreposti, v milosti pri Bogu in pri ljudeh. To krepko razkazuje v Zg. Dan. l. 26: „Tihe misli o koncu leta“, kjer opéva najprej, da spremenljiv je čas, da donaša nam mnogo veselja in dokaj radosti, pa še več grenkosti in premnogo težav, ter na zadnje resnobno kaže Okiški tudi učenemu človeku življenja pravi namen:

Pa vender, vedil pretečene dela
 In misel slednja serčnih globočin,
 Besede vse, življenja dóba cela
 Imela večno bode svoj spomin:
 V življenja bukvah vekomaj bo stalo,
 Kar v njé vsevidno Bitje je pisalo.
 O blagor njemu, ki mu je modrost,
 Družica neumerljiva b'la krepost!

Ker, ko ne bojo zvezde več svetile,
 Ko v prah minljivost bo zdrobila vse,
 Ko leta več ne bojo se množile,
 Cvetela boče ena roža še:
 Krepóst le vekomaj ne bo vsahnila,
 Svoj sad prelepi — še ga bo rodila,
 Ko časa že ne bo in zginil svét;
 Kreposti svete nezvenljiv je cvet!

N a s v è t *)

g. Praprotnikov pri okrajni učit. skupščini m. učiteljev dne 1. julija.

Nekdaj so bila berila poglavitno v to, da smo se iz njih brati učili; pozneje pa so spregledali, da ima berilo biti merodajavno tudi drugemu podučevanju, da ima biti središče, okoli katerega se suče vse drugo podučevanje, da mora pospeševati jezikov poduk, da mora posredovati estetično izobraževanje mladine in da mora otrok to, kar bere tudi razumeti; tedaj pa so začeli spisovati za nenemške otroke drugačna nemška berila kakor za otroke, katerim je nemščina materni jezik. Ta berila je bilo lahko preložiti v jezik, ki je otrokom materinski, da so jih potem razumevali, in berila so bila tudi vaje v nemškem jeziku.

Vitez Fr. dr. Močnik, ki pri nas še sedaj živi v dobrem spominu, je sestavil l. 1858. „Erstes“, „Zweites“ und „Drittes Lesebuch“ za nemški poduk v nenemških ljudskih šolah. Ta berila so bila bistveno ena celota, berilo je bilo berilu v podlago, in vsako drugo je prvo razširjevalo. Beseda je bila prosta, slog lahko razumljiv in kolikor je jezikovo podučevanje napredovalo, toliko tudi jezik v berilu. Težave so se kolikor moč odpravljale, da so otroci berilo lažje razumevali.

Poleg teh primerno vravnanih beril je bilo tačas v rabi dvoje slovnice, dosihmal še v ta namen nismo videli boljših, „Praktična slovensko-nemška gramatika“ in „Praktisches, slovenisch-deutsches Sprachbuch“ za najvišji razred slovensko-nemških ljudskih šol.

Gramatiki ste se med saboj vjemali, druga je bila na podlagi prve postavljena, in nji enako osnovana. Iz tega se vidi, da se tačas nemški jezik na glavnih (sedaj štirirazrednih šolah) ni zanemarjal, in da so se otroci nemškega jezika ali iz pravil ali iz zgledov toliko naučili, da so doveršivši IV. razred, nemški z zavednostjo brali, in tudi svoje misli v tem jeziku v kratkih stavkih znali povedati in zapisati. Namesto „Praktične slovensko-nemške gramatike, prvega in drugega nemškega berila“ imamo sedaj prvo in drugo nemško slovnico, oboja pa ima tudi berilo v ravno isti knjigi.

*) Sprevod iz nemškega.